

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. II. De beatitudine objectiva hominis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

181. In Articulo 8. inquit, an in illo ultimo fine (scilicet Deo, quem Iusti & Sancti sibi constituunt) alia creatura conveniant? Et respondet, quod si loquamur de re ipsa quæ est finis ultimus, scilicet de Deo, idem est finis ultimus hominis, & omnium aliarum rerum: cum enim omnia quæ sunt in mundo, sint producta à Deo, & omnia quæ Deus produxit, in seipsum sicut in finem ordinaverit, juxta illud Proverb. 16. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*; omnes res mundi respiciunt Deum ut finem ultimum, & in ejus gloriam ordinantur. Si verò finis ultimus sumatur pro actione quæ possidetur (quæ finis formalis appellari solet) in illo non communicant creaturæ irrationales: quia Deus non possidetur nisi per actus cognitionis & amoris, quorum creaturæ irrationales incapaces sunt. Pro cujus explicatione

182. Advertendum est, consecutionem ultimi finis veri, qui est Deus, tripliciter posse contingere, seu triplicem gradum habere. In primo gradu est consecutio per claram Dei visionem, & cognitionem ejus, quam habent Beati in patria. In secundo gradu est consecutio per cognitionem & amorem Dei, sive naturalem, sive supernaturalem extra ejus visionem, in qua consistit beatitudo naturalis vel supernaturalis, quam creatura intellectualis potest habere in via. In tertio gradu est consecutio alicujus boni, quod est participatio quædam perfectionis divinæ, juxta quam creatura aliquo modo assimilatur Deo; & hoc tertio modo omnes creaturæ, etiam sensu & cognitione carentes, Deum quodammodo consequuntur, in quantum attingendo suam perfectionem, illum modo sibi possibili participant. Cum ergo D. Thomas asserit, quod si loquamur de ultimo fine, quantum ad consecutionem ejus, sic creaturæ irrationales non conveniunt in ultimo fine hominis, hoc debet intelligi de consecutione perfecta, quæ fit per cognitionem & amorem, non autem de imperfecta, quæ fit per imitationem quandam & participationem perfectionis divinæ: in ea enim, ut diximus, omnes creaturæ, etiam irrationales & insensibiles, conveniunt. Unde Boëtius egregio & eleganti discursu probat, Deum omnia quæ extra se profert, ad se ut finem ultimum reducere, tanta necessitate, ut nisi id faceret, omnia illico in nihilum relaberentur. Ecce ejus verba:

*Sedet interea conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex & Dominus, fons & origo,
Lex, & sapiens arbiter æqui.
Et que motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat.
Nam nisi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbes,
Qua nunc stabilis continet ordo,
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,
Reperuntque boni sine teneri:
Quia non aliter durare queant,
Nisi converso rursus amore,
Resnuant causa que dedit esse.*

Tom. III.

DISPUTATIO II.

De beatitudine objectiva hominis.

Ad questionem 2. D. Thomæ.

POST absolutam disputationem de ultimo fine, restat agendum de beatitudine hominis in particulari, quæ definitur à Boëtio: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus*. Similem definitionem tradit Augustinus 5. de civit. cap. 1. asserens beatitudinem esse *rerum optandarum cumulatam plenitudinem*. Quæ definitiones videntur desumptæ ex Cicerone; Tuscul. quæst. ubi dicit beatitudinem esse *bonorum omnium secretis omnibus malis, cumulatam complexionem*: & ex Platone, asserente beatitudinem esse *bonum ex omnibus bonis aggregatum*.

Porro hæc omnes definitiones solum materiam beatitudinis tradunt, non autem formalem ejus rationem assignant: sed restat inquirendum, cur illa bonorum plenitudo, beatitudinis nomen sortiatur. Quare optima beatitudinis definitio est quam tradit D. Thomas hic artic. 1. dicens illam esse *bonum totaliter quietans & satians appetitum*: quod de appetitu rationali, seu per rectam rationem regulato intelligendum est: non verò de appetitu irrationali & inordinato; quia in satietate talis appetitus, non vera beatitudo, de qua hic loquimur, sed summa peccati miseria consistit.

Dividitur autem beatitudo sic descripta, in naturalem, & supernaturalem: naturalis est illa quæ naturæ humanæ proportionatur, seu ad quam homo per principia suæ naturæ pervenire potest: supernaturalis verò est quæ naturam hominis excedit, & quam homo solâ virtute divinâ, & auxilio supernaturali consequi valet. Utraque deinde subdividitur in beatitudinem hujus vitæ, quæ est imperfecta, & solum inchoata, & beatitudinem patriæ, quæ est perfecta & consummata: item in essentialem, quæ versatur circa objectum beatificum, scilicet Essentialiam Divinam, & accidentalem, quæ circa alia objecta inferiora se extendit, ut intuitio corporis Christi in cælo, cognitio creaturarum extra verbum, gloria corporis beati, & similia. Denique in objectivam, quæ est illa res, in cuius adeptione appetitus hominis perfecte satietur & quiescit, ac formalem, quæ est operatio illa quæ apprehenditur & possidetur summum bonum, seu res illa quæ beatitudo objectiva appellatur. In hac ergo disputatione agemus solum de beatitudine objectiva, in sequenti verò de formali.

ARTICULVS PRIMVS.

In quo consistat beatitudo objectiva hominis?

VARIA fuerunt in hac controversia Philosophorum placita: Augustinus enim 19. de civit. cap. 1. refert ex Marco Varrone ducenta

D ij

tas octoginta de summo bono sententias: veruntamen omnes possunt ad tres classes reduci, juxta distinctionem illam bonorum, quam primò tradiderunt Academici, teste Cicerone 1. Academ. quæstionum, deinde Aristoteles 1. libro magnorum moralium cap. 3. Bona enim hominis sunt triplicis generis, scilicet bona animæ, bona corporis, & bona exteriora, sive fortunæ. Bona fortunæ sunt divitiæ, honores, gloria, potestas, & quæ sub his continentur. Bona corporis, sunt valetudo, robor, pulchritudo, voluptas, & quæ ad hæc reduci possunt. Bona verò animæ sunt virtutes & scientiæ, & quæ ad eas conducunt. Ut ergo omnes antiquorum Philosophorum errores penitus excludantur, per hæc tria bonorum genera breviter discurrendum est, ac demonstrandum in nullo eorum veram hominis fælicitatem posse consistere.

§. I.

Beatitudo non consistit in bonis fortunæ.

Dico primò, beatitudinem objectivam hominis non posse consistere in bonis fortunæ. Ita D. Thomas hinc art. 1. & tribus sequentibus.

2. Probatur breviter: Beatitudo, cum sit maxima hominis perfectio, debet esse bonum homini intrinsicum, ipso homine superius & excellentius, firmum ac stabile, & ejus appetitum perfectè satiare: bona autem fortunæ sunt purè externa, homine inferiora, & ei deservientia tanquam media ad vitam sustentandam, insuper citò transeunt ac dilabuntur, ejusque appetitum non satiant; *Avarus enim non impletur pecunia*, ut dicitur Eccl. 5. & ut ait Bernardus, *Non plus satiatur cor hominis aurò, quàm corpus aurò*: Ergo in illis objectiva hominis beatitudo non potest consistere.

3. Deinde beatitudo non est communis bonis & malis, sed determinatè bonum reddit habentem: At bona fortunæ, ut divitiæ, honores, potentia, &c. bonis & malis, justis & peccatoribus, regibus & tyrannis communia sunt, illisque potest homo bene vel malè uti, ut experientia constat: Ergo in bonis illis objectiva hominis beatitudo consistere nequit.

4. Item beatitudo possessa affert omnia bona, & excludit omnia mala, ut constat ex ejus definitionibus suprà adductis: At verò bona fortunæ, nec omnia bona afferunt, v. g. valetudinem, aut sapientiam, juxta illud Proverb. 17. *Quid prodest stulto habere divitias, cum sapientiam emere non possit*. Nec omnia mala excludunt, quin potiùs multas pariunt curas & afflictiones; nam ut ait Bernardus Epist. 105. *Posseffa onerant, amata inquinant, amissa cruciant*: & propterea Christus Luca 8. divitias spinas appellat, quia (inquit Gregorius homil. 15. in Evang.) *cogitationum suarum punctationibus mentem lacerant*. Unde egregiè Cyprianus ad Donatum: *Quos felices opinaris, infinita ac sine terminis rura latius porrigentes, quibus argenti & aurì maximum pondus &c. bos inter divitias suas trepidos, cogitationis incerta sollicitudo discrutiat, ne prado vastet, ne percussor infestet, ne inimica cujusque locupletioris invidia, calumniosis litibus inquietet. Non cibus securè somnusque contingit. Suspirat ille in convivio, bibat licet in gemma; & cum epulis marcidum corpus, thorvis mollior alto sinu condiderit, vigilat in plu-*

ma; nec intelligit miser speciosa sibi esse supèrlia, aurò se alligatum teneri, & possideri magis quàm possidere divitias. Bellè quoque Regius Pfaltes divites avaros, viros divitiarum appellavit, non divitias virorum, ut ostenderet eos non esse possessores divitiarum, sed à divitiis suis possideri, ut rectè annotavit D. Ambrosius libro de Naboth. cap. 15.

Denique ut discit D. Thomas hinc art. 1. in argumento *sed contra*. Bonum hominis in retinendo beatitudinem magis consistit, quàm in emittendo ipsam: divitiæ autem, ut ait Boëtius, *effundendo magis quàm conservando melius nitent*: unde Apostolus ad Philipp. 3. de bonis temporalibus loquens, ait: *ea arbitror ut stercorea*: nimirum quia hæc congregata foetent, effusa verò ac super terram dispersa, eam germinare, ac fructum copiosum afferre faciunt: Ergo beatitudo hominis, in divitiis & bonis fortunæ non potest consistere.

Idem dicendum de honoribus, dignitatibus, ac seculari potentia: nam hæc etiam bona sunt purè externa, & humani cordis famem non satiant, sed acciunt, & ut ait Seneca ad Polibium: *Cum labore possidentur, cum invidia conspiciuntur, eosque ipsos quos exornant, onerant & premunt*. Illa etiam lubrica sunt, fluxa, caduca, & transitoria. Unde mundi gloria ac potestas Jacobi 4. vocatur, *Vapor ad modicum parens*: & Sap. 5. dicitur, *Quasi umbra transiens*. Item Daniel. 7. terrena regna marinis fluctibus comparantur. *Vidi, & ecce quatuor venti pugnant in mari magno*: quia (inquit Theodoretus) sicut marini fluctus, pro vario ventorum flatu, huc illucque fluunt & reflunt, sic regna à gente ad gentem transeunt; Assyriorum regnum ad Persas, Persarum ad Medos, Medorum ad Græcos, Græcorum ad Romanos, Romanorum ad Germanos & ad Turcas. Hinc etiam tot subita mortis Regum, Imperatorum, Dynastiarum, que præter omnem expectationem levissimâ occasione contingunt. Unde Propheta Psal. 36. *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani; & transivi, & ecce non erat; quasi vireum, & non est inventus locus ejus*. Et Sapiens Eccl. 10. *Rex hodie est, & cras morietur*.

Nec in prophana tantùm, sed in sacra etiam potestate, tales mutationes videre est, sive tales eorum inopinatas mortes, qui post illam adeptam brevissimè vixerunt, & vix illius administrationem attigerunt. Exemplo sunt multi supremi Pontifices, qui nec integrum mensem, imò nec hebdomadam integram sui Pontificatus numerare potuerunt. Sic Stephanus II. dies 4. Urbanus VII. dies 7. Bonifacius VI. dies 15. Cælestinus IV. dies 17. Sifninius dies 20. Marcellus II. dies 21. Damasus II. dies 23. Pius III. dies 26. Leo XI. dies 27. Pontificatum tenuisse, tamque brevi spatio absolvisse dicuntur. Hinc Bernardus ad Eugenium scribens, & hanc Pontificatus brevitatem inculcans, Ep. 237. *In omnibus operibus memento te esse hominem, inquit, & timor ejus, qui aufert spiritum Principum, semper stet ante oculos tuos. Quorum in brevi Romanorum Pontificum mortes tuis oculis aspexisti? Ipsi te predecessores tui curissima & curissima decessione admonent; & modicum tempus dominationis eorum, paucitatem dierum tuorum nuntiet tibi. Ingi proinde meditatione, inter hujus presentis gloria blandimenta, memorare novissima tua: quia quibus successisti in Sedem, ipsos sine dubio sequer-*

ris ad moriem; &c. Et propter hoc refert Bellarminus lib. 3. de summo Pontifice cap. 24. ubi & citat librum primum sacrarum ceremoniarum, quod in promotione summi Pontificis incenditur stupa coram eo, & dicitur ei: *Sic transit gloria mundi*: scilicet ut hoc symbolo moneatur, quam brevi sit fruiturus illâ gloriâ, in quam cum Pontificia dignitas evehit, memineritque vicinâ mortis, quæ totam illam pompam brevi dissipatura est. Ad quod idem pertinet, quod mox acceptas claves, velut symbolum Pontificiæ potestatis, alteri tradit, ut nimirum significet se potestatem, cujus indicia sunt, non diu servaturum.

*Omnia sunt hominum tenui pendentiâ filo,
Et subito casu que valvère ruunt.*

S. II.

Beatitudo in bonis corporis consistere nequit.

8. **D**ico secundò, beatitudinem in aliquo corporis bono, præsertim in voluptate, non posse consistere. Ita S. Thomas art. 5. & 6.

Probatur prima pars: Beatitudo cum sit ultimus finis, non debet ad aliquid aliud ordinari: Sed omnia bona corporis ordinantur ad bona animæ, sicut ad finem, quia ut ait S. Doctor hîc art. 5. *Ipsium corpus est propter animam; sicut materia propter formam, & instrumenta propter motorem, ut per ea suas actiones exerceat*: Ergo beatitudo in bonis corporis nequit consistere.

9. Confirmatur: quia hæc bona communia sunt hominibus & brutis; imò in brutis sæpè reperiuntur perfectiori modo quàm in hominibus, ut vita longior, valetudo firmior, vires majores, sensus acutiores. Unde Seneca: *Ratio perfecta proprium hominis bonum est; cætera illi cum animalibus communia sunt: est fortis, & leones formosus est, & pavones: velox est, & equus: habet vocem, sed quantò clariorem canes, acutior aquila, graviorem tauri, dulciorem & suaviorem lucinæ?* Adde etiam quod bona corporalia citò transeunt; beatitudo autem incorruptibilis est.

10. Secunda pars, quod scilicet beatitudo in voluptatibus carnis non possit consistere, ostenditur contra Epicureos, felicitatem hominis in prædictis voluptatibus collocantes; & contra Saracenos & Mahometanos, qui beatitudinem nedum vitæ hujus, sed etiam vitæ futuræ, constituunt in comestationibus, fornicationibus, & aliis carnalibus oblectamentis; & denique contra Cerinthum, & ejus discipulos, qui (teste D. Thoma 3. contra Gent. cap. 27.) se in ultima felicitate post resurrectionem mille annos in regno Christi secundum carnales ventris voluptates fabulabantur futuros, unde & *Chiliasæ*, quod idem est latinè ac millenarii, sunt appellati. Probatur, inquam, hæc pars: Felicitas, cum sit maxima hominis perfectio, debet illi convenire secundum id quod est nobilissimum in ipso: Atqui voluptates carnis conveniunt homini, non secundum intellectum, qui est nobilissima ipsius potentia, sed solum secundum sensum: Ergo in illis ejus beatitudo non consistit.

11. Confirmatur: nam (ut discurret D. Thomas loco citato) *Summa perfectio hominis esse non potest in hoc quod conjungitur rebus se inferioribus, sed per hoc quod conjungitur alicui rei alio-*

ri; finis enim est melior eò quod est ad finem: delectationes autem præmissæ consistunt in hoc quod homo secundum sensum conjungitur aliquibus se inferioribus, scilicet sensibilibus quibusdam: non est igitur in talibus delectationibus felicitas ponenda. Unde bellè Seneca Epist. 74. *Quid mihi voluptatem nominas? hominis bonum quæro, non pecudis, aut belluæ, quibus venter laxior est, & ad percipiendas corporis voluptates aptior. Illa cibo avidius uruntur, venere non eque fatigantur.* Addit Simplicius, sapientissimè hoc à natura constitutum esse, nempe carnales delicias citò transire, usuque suo perire, ne diu infani essemus: voluptas enim, brevis infania est.

B Secundò probatur eadem pars: Finis ultimus ad ulteriorem finem non est ordinabilis: delectationes autem tactûs & gustûs ordinantur ad aliquem finem, scilicet ad conservationem corporis, & ad prolis generationem, suntque veluti condimenta seu accessoria boni honesti; & idè provida & sapiens natura, illas tanquam lenocinium & incitamentum apposuit in actibus necessariis ad conservationem individui & speciei, ut bruta quæ non possunt apprehendere bonum honestum, illo delectabili traherentur. Ex quo inferes, quod non idè res est honesta, quia delectabilis, ut volebant Epicurei, qui bonum honestum ad voluptatem ordinabant; sed potius è contra res est delectabilis, quia honesta & conveniens naturæ rationali: unde deordinatio & peccatum est creaturæ rationali, aliquod opus propter delectationem, tanquam propter finem facere: tunc enim agit more brutorum, & quod in bruto est natura, in ipsa est vitium.

Tertio suadetur eadem pars, ex eo quod beatitudo, ut suprâ dicebamus, debet omnia mala excludere: voluptates autem corporeæ omnia mala non expellunt, sed potius multis amaritudinibus resperse sunt. Unde bellè Hugo à S. Victore: *Voluptas mel habet in ore, fel in corde, aculeum in dorso.* Et Boëtius lib. 3. de consolat.

*Habet hoc voluptas omnis,
Stimulis agit fruentes;
Apumque par volantum,
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit ita corda morsu.*

Denique, ut discurret D. Thomas hîc art. 6. Delectatio est quoddam proprium accidens, quod consequitur beatitudinem; ex hoc enim aliquis delectatur, quod habet bonum sibi conveniens: Ergo delectatio non est ipsa beatitudo hominis, sed solum aliqua ejus proprietas. Quæ ratio convincit non solum de delectatione corporea, sed etiam de spirituali.

E Dices: Dolor est summum malum: Atqui summo malo opponi debet summum bonum, Ergo delectatio, quæ dolori opponitur, debet esse summum bonum.

Item delectatio appetitur propter seipsam, & omnia alia gratiâ ipsius: Ergo est ultimus finis, ac proinde summum bonum. Utraque consequentia patet, Antecedens probatur. Idè appetitur bonum, ut ejus præsentia & possessione quiescat appetitus: Sed hujusmodi quies est idem quod delectatio: Ergo omnia propter delectationem appetuntur, ipsa verò gratiâ sui appetitur.

Ad primum argumentum respondeo, negando Antecedens: mors enim & peccatum sunt

majora mala, quàm dolor, cùm privent majori bono, nempe vità, & recitudine rationis, atque amicitia Dei. Item error & ignorantia, quæ sunt mala nobilissima potentia, scilicet intellectus, ejusque perfectissimo actui opponuntur, sunt pejora quàm dolor & tristitia, quæ sunt mala partis sensitivæ.

16. Ad secundum, nego etiam Antecedens: delectatio enim ideò appetitur, quia consequitur possessionem boni quod desideratur, vel quia ut suprâ dicebamus, est veluti condimentum boni honesti. Ad probationem in contrarium distinguenda est Major de duplici quiete appetitûs: prima, est ipsa boni possessio; quæ quies dicitur, quia adeptò terminò cessat motus, & mobile quiescit: Secunda verò, est illa delectatio quæ consequitur possessionem boni desiderati, illamque supponit, & quæ etiam à Theologis quies seu fructio appellatur. Si ergo sermo sit de quiete primò modò sumptâ, verum est quòd illa quæritur propter se: secus autem, si loquamur de quiete in secunda acceptione; illa enim non habet ex se appetibilitatem, sed ex possessione boni quod supponit: est autem contra rationem summi boni, quòd habeat appetibilitatem ab alio; unde talis quies, seu delectatio, non potest esse summum bonum, nec subinde hominis fœlicitas.

S. III.

Beatitudo in bonis animæ sita non est.

17. **D**ico tertio: Beatitudo objectiva hominis in bonis animæ non potest consistere: Ita S. Thomas art. 7. ubi sic discurre. *Bonum quod est ultimus finis, est bonum perfectum, complens boni appetitum: appetitus autem humanus qui est voluntas, est boni universalis; quòdlibet autem bonum inherens ipsi animæ, est bonum participatum... unde impossibile est quòd aliquod eorum sit ultimus finis hominis.*

18. Probatur secundò: Bona animæ, intellectu & voluntate possidenda, sunt scientiæ & virtutes: Sed hæc non possunt reddere hominem totaliter perfectum, ejusque appetitum omnino satiare: Ergo in bonis animæ, beatitudo objectiva hominis nequit consistere. Unde idem S. Doct. opusc. 61. ad sextum gradum charitatis, egregie observat plures esse fontes, ex quibus homines hauriunt, ut sitim animæ, seu naturale sciendi desiderium extinguant, nempe cælum, elementa, plantas, animalia, & alia corpora mixta; è quibus aquas scientiæ hausere Plato, Aristoteles, Democritus, alique antiqui Philosophi, quos Apostolus mundi sapientes appellat. Verum in illis fontibus animæ sitim, ac sciendi desiderium, cuilibet homini naturaliter insitum, extinguere non potuerunt: quia objecta illa creata summum bonum non sunt, nec primam veritatem continent.

19. Confirmatur: Ultima hominis fœlicitas omnem excludit laborem & tristitiam: in addicendis autem scientiis, maximus contingit labor & afflictio spiritus, juxta illud Ecclesiasticus 1. *In multa sapientia, multa est indignatio, & qui addit scientiam, addit laborem:* Ergo in scientiis ultima hominis fœlicitas consistere nequit.

20. Idem dicendum est de virtutibus. Nam ut rectè discurre S. Thomas 3. contra gentes cap. 34. *Fœlicitas humana non est ad ulteriorem finem ordinabilis, si sit ultima: omnes autem operationes*

A morales sunt ordinabiles ad aliquid aliud. Quod patet ex his quæ inter eas sunt præcipuæ: operationes enim fortitudinis quæ sunt in rebus bellicis, ordinantur ad victoriam & ad pacem, stultum enim esset propter se tantum bellare. Similiter operationes justitiæ, ad servandam pacem inter homines ordinantur, per hoc quod unusquisque quietè quod suum est possidet: & similiter patet in omnibus aliis. Non est igitur in operationibus moralibus ultima hominis fœlicitas. Unde Augustinus lib. 22. de civit. cap. 3. *Premium virtutis erit ipse qui virtutem dedit.* Et tract. de Epicureis & Stoicis cap. 8. *Est virtus animi res laudabilis, prudentia, mala & bona discernens, justitia sua cuique distribuens, temperantia libidines, fortitudo molestias equanimiter sustinens. Magna res, laudabilis res: lauda Stoice quantum potes, sed dic unde habes? Non virtus animi tui te facit beatum; sed qui tibi virtutem dedit, qui tibi velle inspiravit, & posse donavit. Et capite præcedenti: Constitutus (inquit) ante oculos nostros tribus, Epicureo, Stoico, Christiano, interrogemus singulos. Dic Epicuree, quæ res faciat beatum? Respondet: Voluptas corporis. Dic Stoico? Virtus animi. Dic Christiane? Donum Dei. Demum serm. 13. de verbis Apostoli, rursus inter se comparans Epicureorum, Stoicorum, & Christianorum sectam; hæc scribit: Dicebat Epicureus, mihi frui meâ carne bonum est. Dicebat Stoicus, mihi frui meâ mente bonum est. Dicebat Apostolus, mihi autem adhaerere Deo bonum est.*

S. IV.

In nullo bono creato, vera hominis beatitudo consistere potest.

Dico ultimò: In nullo bono creato, sed in solo increato, vera hominis beatitudo consistit. Ita omnes Catholici, speculativè saltem definiunt, etsi multi eorum in praxi Epicureis & Mahometanis adherere videantur; ita nimirum voluptatibus corporis addicti, ac si de futuro sæculo nihil cogitantes, in illis solis suam beatitudinem collocarent.

Probatur primò conclusio ex Scriptura: dicit enim Propheta Psal. 15. *Dominus pars hereditatis mee.* Et Psal. 72. *Quid mihi est in calo, & à te quid volui super terram? Et statim: Pars mea Deus in æternum.* Quibus locis nomine partis significatur pars hæreditaria, & tota hæreditas; ut patet ex filio prodigo, qui patri dixit: *Da mihi portionem substantiæ, qua me contingit:* quibus verbis integram suam hæreditatem postulabat. Appellat ergo Regius Propheta Deum, partem suæ hæreditatis: quia cùm ex acervo bonorum omnium, aliqui voluptates, alii divitias, alij honores pro sua parte assumpserint, ille pro se Deum solum, tanquam meliorem partem illius acervi, pro sua tota hæreditate elegit.

Potest etiam secundò probari conclusio ex illo Itaiæ 55. ubi Spiritus Sanctus à rebus creatis & temporalibus avertit hominem, & ad Deum vocat, sub metaphora aquæ & cibi, quæ à sitientibus & esurientibus expectuntur: *Omnes sitientes (inquit) venite ad aquas, &c. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Quasi dicat, omnem laborem, acquirendæ beatitudinis gratiâ assumptum, frustraneum esse, si beatitudo ex-*

tra Deum quaratur in his rebus terrenis & caducis, quæ appetitum satiare non possunt. Unde egregiè Anselmus: *Cur ergo per multa vagaris homuncio, quærendo bona anima tue & corporis tui? ama unum bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit: desiderata simplex bonum, quod est omne bonum, & satis est.*

24. Ad majorem ejusdem veritatis confirmationem & intelligentiam, legendus est liber Ecclesiasticus: nam ut sapienter observavit Canus lib. 9. de locis Theologicis cap. 9. præcipuus hujus libri scopus est ostendere, hominis beatitudinem non consistere in aliquo bono creato, sed in solo Deo; ad quod statim capite 1. hoc proponit fundamentum: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas*: hoc est, omnia bona creata non solum vana, sed etiam vanissima sunt, ut hominem faciant beatum; nam geminatio illa, *vanitas vanitatum*, hebraismus est, superlativum denotans. Et S. Thomas in hac questione percurrit omnia bonorum genera, ostendens in nullo esse beatitudinem: sic Salomon in toto decursu illius libri, seipsum in exemplum assumens, discurret per omnia genera bonorum creatorum, quæ ipse studiosissimè expertus est, & ostendit omnia vana esse ad beatitudinem conciliandam; ac tandem concludit in fine libri, dicens: *Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo*: id est (inquit Hieronymus) *ad hoc natus est omnis homo*. Ex quo infert Bernardus: *Ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil omnis homo.*

serm.
20. in
Cantic.

25. Posset tertio probari conclusio multis Sanctorum Patrum testimoniis, quæ brevitatis causâ prætermitto. Unus sufficit Augustinus, qui lib. de moribus Ecclesiæ c. 8. sic ait: *Bonorum summa Deus nobis est; Deus est nobis summum bonum, nec infra remanendum nobis est, nec ultra querendum alterum: alterum enim periculosum, alterum nullum est.* Et lib. 4. Confess. cap. 5. *Infelix homo qui scit illa (scilicet bona creata) te autem nescit: beatus autem qui te scit, etiamsi illa nesciat: qui verò te & illa novit, non propter illa beator, sed propter te solum beatus.*

16. Denique eandem conclusionem triplici ratione demonstro. Prima sic breviter potest proponi: Ratio ultimi finis, & primi principij, sibi invicem correspondent, & mutuo adæquantur; juxta illud commune Philosophorum axioma: *Ordo finium respondet ordini agentium*: At esse primum principium soli Deo potest competere: Ergo & ratio ultimi finis & objectivæ beatitudinis illi soli convenit; juxta illud Apocal. 1. & 22. *Ego sum Alpha & Omega, principium & finis.*

27. Secunda ratio sumitur ex Divo Thoma art. 8. Beatitudo objectiva perfectè debet nostrum quietare appetitum: At solum bonum increatum perfectè illum quietare potest: Ergo in solo bono increato consistit beatitudo. Major patet: nam beatitudo objectiva est ultimus finis, qui talis dicitur, ex eo quòd ultimò finiat & terminet creaturæ rationalis appetitum. Minor verò sic ostenditur: Objectum voluntatis, quæ est humanus appetitus, est bonum universale: Ergo solum bonum universale illam potest quietare: At bonum universale in solo Deo reperitur, unde Deus loquens Moyli Exodi 3. dixit: *Ego ostendam omne bonum tibi* (quæ verba de visione divinæ essentia communiter intelliguntur)

A Ergo solum bonum increatum potest hominis appetitum satiare.

28. Confirmatur exemplo materiæ primæ horum corruptibilium, quæ quia omnem formam sub-lunarem appetit, per nullam illarum potest perfectè satiari; sed tunc solum perfectè satiaretur, si vel omnes reciperet, vel aliquam eminenter alias continentem: At qui similiter voluntas hominis appetit bonum in universali, si ve ad omne bonum in appetendo extenditur: Ergo per nullum illorum quietari potest perfectè, sed solum perfectè satiabitur, si omnia bona possideat, vel aliquod in quo omne bonum eminenter contineatur; cùmque ista contentia soli bono increato possit competere, consequens fit, quòd solum bonum increatum possit perfectè hominis appetitum satiare.

B Confirmatur ampliùs: Totus mundus per globum, seu circularem figuram representatur; cor autem hominis est figura pyramidalis, seu triangularis, cujus basis est supra, & cuspis infra, teste experientiâ anatomicâ: Sed datò & positò circulo supra triangulum, semper aliquis angulus trianguli manet inexpletus, & per alium duntaxat triangulum repleri potest, ut demonstrant Mathematici: Ergo cor hominis per nullas creaturas in mundi globo contentas, sed solum per alium triangulum, nempe Sanctissimam Trinitatem, repleri potest.

C Tertia ratio, quæ est desumpta ex parte intellectus, & quam proponit D. Thomas qu. sequenti art. 3. potest sic formari. Non minus est de ratione beatitudinis quietare perfectè intellectum, quàm satiare voluntatem: At omnibus creaturis divisivè aut collectivè cognitis, intellectus non quietaretur, donec ad quidditativam Dei cognitionem perveniret: Ergo in nullo creato beatitudo objectiva hominis potest consistere. Major patet: beatitudo enim est bonum perfectè satiativum hominis, subindeque utriusque potentia in anima ejus existentis, intellectus scilicet & voluntatis. Minor verò probatur: Naturale est homini, cognitis effectibus, desiderare cognoscere causam, non solum quantum ad an est, sed etiam quantum ad quid est, seu habere cognitionem quidditativam illius; objectum enim intellectus est quod quid est, id est, essentia & quidditas rei, ut dicitur in 3. de anima: Ergo omnibus creaturis, quantumcumque perfectè cognitis, non quietaretur intellectus, donec ad quidditativam Dei cognitionem perveniret.

S. V.

Solvuntur objectiones.

34. E Gentilium & Hæreticorum argumenta nullius ponderis sunt, & idcirco omittenda. Sed potest contra primam rationem D. Thomæ objici primò: Objectum nostræ voluntatis est bonum universale in prædicando, hoc est bonum abstractum ut sic, sicut etiam verum in communi est objectum nostri intellectus: At qui Deus non est bonum universale in prædicando, vel in causando, id est, omnis boni perfectionem formaliter vel eminenter in se continens: Ergo ex eo quòd objectum nostræ voluntatis est bonum universale, non rectè infert D. Thomas, solum Deum posse ejus appetitum perfectè satiare; sed committit equi-

vocationem, argumentando à bono universali A
in prædicando, ad bonum universale in essen-
do, vel in causando.

32. Secundò, contra eandem rationem arguitur: B
Appetitus humanus est aliquid finitum: Ergo
per objectum finitum satiari potest. Consequen-
tia probatur: tum quia finitum ad sui quie-
tem seu satietatem nequit aliquid infinitum ex-
poscere: tum etiam quia appetitus humanus, ex
eo quòd infinitus est, satiatur formaliter, seu
tanquam per formam, per aliquid finitum,
nempe per visionem beatificam, vel beatifi-
cum amorem: Ergo eadem de causa poterit
objectivè per aliquod bonum finitum satiari.

33. Hæc tamen parùm urgent, & facilè dilui B
possunt. Unde ad primum respondetur, con-
cessò Antecedente, negando Consequentiam:
possumus enim rectè & absque æquivocatione
argumentari ab uno ad aliud, quando unum
in aliò continetur: quare cum tota perfectio
boni universalis in prædicando, contineatur
eminentissimò modò in bono universali in ef-
fendo & in causando, rectè infert D. Thomas,
ex eo quòd appetitus humanus extendatur ad
omne bonum, posse solum quietari possessione
boni increati, quod est universale in causando,
contines in se omnis boni perfectionem, ab
imperfectioribus depuram.

34. Dices: Quietatio appetitùs fieri debet per il- C
lius objectum: Ergo si objectum appetitùs no-
stri non est bonum universale per causalitatem,
sed per prædicationem, hoc & non illud per-
fectè ipsum quietare potest.

Respondeo, quòd quietatio nostri appetitùs
debet fieri per illius objectum, vel per aliquid,
in quò tota perfectio ejus objecti contineatur;
cujusmodi est Deus, qui universalis boni con-
tinet perfectionem.

35. Ad secundum dicendum: quòd etsi appetitus
noster sit in se finitus & limitatus, est tamen in
appetendo syncategorematicè infinitus, quia
non tot appetit, quin plura in infinitum appe-
tere possit; & ideo solum per infinitum bonum
potest quietari. Unde concessò Antecedenti D
absolutè, nego Consequentiam. Ad primam
probationem distinguo Antecedens: id quod
est omni modo finitum, concedo Antecedens:
quod aliquà ratione est infinitum, nego Ante-
cedens, & Consequentiam: quia humanus ap-
petitus est infinitus modò explicatò.

Ad secundam probationem, concessò Ante-
cedenti, nego Consequentiam: appetitui nam-
que finito repugnat per formam infinitam à se
elicitam actuari; & ideo non petit ad sui sa-
tietatem formam infinitam: non autem repu-
gnat ei ad aliquid infinitum objectivè terminari,
sed potiùs id petit, etsi finitus sit: & ideo in
solo bono infinito tanquam in objecto potest E
quiescere.

36. Dices, si appetitus esset infinitus entitativè,
ad sui satietatem non ampliùs exposceret quàm
infinitum objectum: Ergo cum sit entitativè fi-
nitus, id non potest petere. Patet Consequen-
tia: nam id quod est finitum in genere entis,
nequit ad sui satietatem id ipsum exigere, quod
postulat infinitum entitativè.

37. Respondeo concessò Antecedenti, negando
Consequentiam. Ad cujus probationem, distin-
guo Antecedens: Non potest idem petere, &
eòdem modò, concedo Antecedens: idem di-
versò modò, concedo Antecedens. Modi autem

diversitas consistit in hoc, quòd si appetitus ef-
set infinitus entitativè, attingeret modò infi-
nitò objectum infinitum, & sic satiaretur: sed
quia est finitus in genere entis, etsi petat ob-
jectum infinitum, illud tamen non petit attinge-
re modò infinitò, sed finitò.

Instabis: Ratio D. Thomæ, vel probat debe- 38.
re attingi objectum infinitum modò infinitò, ut
appetitus noster quietetur, vel non convincit
petere objectum infinitum: At primum non con-
vincit, ut modò asseruimus: Ergo nec secun-
dum. Major probatur: ex eo enim probavimus
nostrum appetitum non satiari per bona creata,
quia quovis illorum, vel omnibus illis per in-
tellectum cognitis, restat cognoscendum bon-
num increatum, ad cujus cognitionem appeti-
tus noster inclinatur: similiter, cum bonò in-
creatò, finitò modò cognitò, adhuc restet
idemmet objectum ut perfectiòti modò cog-
noscibile; & ad istam majorem seu perfectio-
rem cognitionem detur inclinatio in nobis,
non quietabitur hominis appetitus, nisi ad infi-
nitum modum cogitationis, quò perfectiòr non
sit, perveniat.

Respondeo negando Majorem; ad cujus pro- 39.
bationem, concessò Antecedente, nego conse-
quentiam & paritatem. Ratio discriminis in eo
consistit, quòd inclinatio ad cognoscendum
Deum, qui est creaturarum causa, est substan-
tialis nostro appetitui; inclinatio autem ad ma-
jorem perfectionem cognitionis habitæ de Deo,
est veluti modalis ejusdem appetitus perfectiò:
unde quia beatitudo objectiva non debet no-
strum appetitum satiare quoad omnem modum,
seu perfectionem intensivam illius (est enim
impossibile quoad istam rationem unquam ple-
nè satiari) sed solum debet illum quietare quoad
substantiam suæ inclinationis; & tamen cog-
nitis omnibus creaturis, & ignoratò seu non cog-
nitò Deò quidditativè, non ita satiatur appe-
titus humanus, id est, quoad substantiam suæ
inclinationis, ideo bene intulimus cum D. Thoma,
non posse in aliquo, præterquam in Deo
quidditativè cognitò, objectivam hominis fel-
licitatem consistere.

ARTICVLVS II.

*An Deus ut unus sit sufficiens ad nos beatifi-
candum, ita quòd, si per impossibile late-
ret ut Trinus, perfecta hominis beatitu-
do subsisteret?*

40. CERTVM est, visà divinà essentià de fa-
cto videri omnes Personas Divinas, imò
celebriores Theologi docent non posse essen-
tiam divinam videri sine Personis, etiam de po-
tentia Dei absoluta, ut in tractatu de visione
beata fusè ostendimus. Veruntamen, quia licet
interdum uti suppositione impossibili, ad in-
vestigandam rationem formalem & essentialem
alicujus rei; ut patet quando queritur, an si
Spiritus Sanctus non procederet à Filio, distin-
gueretur ab illo? ideo ad explorandam essentiam
& rationem formalem objectivæ beatitudinis,
quâ Sancti perfruuntur in cælo, inquirunt hîc
Theologi, an Deus ut unus sit objectum suffi-
ciens ad nos beatificandum, ita quòd, si per im-
possibile lateret ut Trinus, essentia beatitudinis
adhuc subsisteret?

Partem

Partem affirmativam tenent Scotus & ejus Discipuli in 1. dist. 1. qu. 2. quibus adhærent Molina, Suarez, & alij ex modernis: negativa verò communis est in Schola D. Thomæ, eamque docent Lorca, Vazquez, Salas, Montefino, & alij.

S. I.

Conclusio negativa statuitur.

41. **D**ico igitur, essentiam divinam, sine Personis, non esse sufficiens objectum ad beatificandum hominem: unde si per impossibile Sancti in cælo Deum ut Trinum non cognoscerent, non essent verè beati, & periret essentia beatitudinis.

Colligitur ex D. Thom. 2. 2. qu. 2. art. 8. ad 3. ubi ex duplici capite probat videri non posse à Beatis essentiam divinam sine Personis: primò quia videtur prout est in se: Trinitas autem Personarum est illi prout sic essentialis. Secundò idem probat ex eo quòd ipsa Personarum visio perducit nos in beatitudinem: id est (inquit ibidem Caietanus) quia Personarum visio pertinet ad substantiam objecti beatifici.

42. Variis etiam rationibus Theologicis solet hæc conclusio suaderi. Montefino & quidam alij illam probant in hunc modum. Implicat Deum videri, & non videri ut Trinum: Ergo Personarum Trinitas pertinet ad essentiam objecti beatifici, & consequenter divina essentia non est sola ad beatificandum sufficiens.

Verùm hic discursus non placet: Tum quia non admittit suppositionem factam, gratiâ disputationis, ad investigandum objectum beatificum quoad essentialia: Tum etiam, quia ut communiter docent nostri Thomistæ 1. p. qu. 12. art. 8. divina essentia videri non potest, etiam de potentia Dei absoluta, non cognitio creaturis, saltem sub communi ratione entis creabilis; & tamen illa non pertinent essentialiter ad objectum visionis beatificæ, prout est beatitudo: quare ab omnibus debet concedi hæc conditionalis, si divina essentia videretur, nullò modò cognitio creaturis, esset ad beatificandum sufficiens: Ergo ex hoc quòd essentia divina nequeat videri, non visis Personis, non rectè inferitur relationes pertinere ad essentiam objecti beatifici, & visionem divinæ essentia ad beatificandum non sufficere.

43. Alij cum Lorca hæc disp. 13. membro 1. existimant resolutionem hujus questionis pendere ab alia quæ in materia de Trinitate agitari solet, an scilicet relationes divinæ addant perfectionem & bonitatem ad essentiam. Unde sic arguunt. Relationes divinæ, cum sint entitates reales, sunt perfectiones infinitæ: Ergo cum beatitudo ad omne bonum se extendat, illis non visis, non potest subsistere essentia beatitudinis.

Sed hoc etiam fundamentum firmum non est: Tum quia probabilius est, relationes divinas non addere bonitatem & perfectionem relativam ad essentiam, sed solum gaudere bonitate & perfectione infinitæ essentia, in illis intimè inclusæ; aliàs darentur plures ultimi fines relativi; quod nullus concedit, sicut nec dari plura relativa principia, ut in tract. de Trin. fusè expendimus: Tum etiam quia, etsi relationes divinæ propriam perfectionem non habeant, illis tamen non visis, visio divinæ essentia non quietabit perfectè intellectum, nec erit visio Dei ut est in se, nec per

Tom. III.

A consequens beatifica, ut constabit ex infra dicendis.

44. Alij denique nostram conclusionem aliter probant, discurrentes in hunc modum. Relationes divinæ (esto non addant perfectionem & bonitatem supra divinam essentiam) addunt tamen distinctam veritatem: Ergo illis non visis, stare nequit essentia beatitudinis, non minùs ac si adderent bonitatem & perfectionem. Antecedens (inquiunt) manifestum videtur, quia veritas sequitur entitatem consideratam absolutè: Sed relationes divinæ addunt essentia distinctam entitatem: Ergo & distinctam veritatem. Consequentiam verò sic probant. Non minùs est de ratione beatitudinis quietare perfectè intellectum, quàm satiari voluntatem: At si relationes divinæ superadderent bonitatem, illis latentibus, non staret beatitudo, eò quòd non perfectè quietaretur voluntas: Ergo si addunt novam veritatem, & non videantur, non stabit beatitudo; quia non quietabitur perfectè intellectus.

Sed hic etiam discursus displicet: Tum quia falso nititur principio, ostendimus enim in tractatu de Trinitate, relationes divinas non addere distinctam veritatem ad essentiam (esto addant distinctam entitatem, sumendo entitatem ut præcisè oppositam nihilo) quia non addunt illi diversam immaterialitatem & intelligibilitatem, sed gaudent solum immaterialitate & intelligibilitate essentia, quæ gerit vices speciei intelligibilis, & objecti motivi respectu sui, attributorum, & relationum. Tum etiam quia licet non superaddant veritatem ad essentiam, visio tamen essentia sine illis, non erit visio Dei ut est in se, nec subinde perfectè quietativa & satiativa appetitus innati gratia, ut statim dicemus. Unde his rationibus prætermisissis,

45. Probatur primò conclusio ratione fundamentali. Ut essentia divina sit sufficiens objectum ad nos beatificandum, debet videri ut est in se: At illà visà sine Personis, non videretur ut est in se: Ergo ut sic non esset ad beatificandum sufficiens. Minor est certa: Deus enim prout est in se, non solum est unus, sed etiam Trinus, absque ulla distinctione reali inter essentiam & relationes: Ergo visà per impossibile essentia divinà sine Personis, Deus non videretur ut est in se. Major autem probatur primò ex illo 1. Joan. 3. *Cum apparuerit, similes ei erimus* (scilicet in beatitudine) *quoniam videbimus eum sicuti est*: ubi ponderanda est causalis illa *quoniam*: significat enim causam seu rationem à priori, cur visio Dei sit beatifica, esse, quia terminatur ad illum ut est in se.

Secundò probatur eadem Major: Ut cognitio Dei sit perfectè beatifica, debet esse intuitiva, & non purè abstractiva: Sed cognitio Dei intuitiva, debet ad illum, ut in se est, terminari; quia per hoc distinguitur cognitio intuitiva ab abstractiva, quòd hæc apprehendit objectum proportionaliter ad caput intellectus, & distinguit illum, non ut est in se, sed tantum in habitudine ad ipsum intellectum; illa verò videt & intuetur objectum ut est in se à parte rei, ut ostendimus in tractatu de scientia Dei: Ergo cognitio Dei, ut sit beatifica, debet ad illum ut in se est, terminari.

Tertiò eadem Major suadetur: Illa solum cognitio Dei est beatificativa, quæ quietat appetitum innatum gratia: Sed appetitus innatus gratia est ad Deum videndum, prout est in

E

Disp. 3.
art. 5.

Disp. 6.
art. 2.
45.
disp. 4.
art. 8.
conclus.
ultima.

seipſo; nam gratia, utpoteſemen gloriae, inclinatur ad Deum videndum, eò modò quò de facto à Beatis videtur: Ergo cognitio Dei ſufficiens ad beatificandum, debet terminari ad illum ut in ſe eſt.

46. Secundò probatur conſuſio: Non minùs eſt de ratione beatitudinis quietare perfectè intellectum, quàm ſatiare perfectè voluntatem: At ſi viſio terminaretur ad eſſentiam divinam, & non ad modum quò ſubſiſtit in tribus Perſonis, non quietaret intellectum: Ergo non eſſet beatifica. Major patet ex ſupra dictis, Minor probatur. Videns aliquam formam, deſiderat videre modum quò ſubſiſtit, & non quietatur donec videat illum: ſicut ergo ſi eſſentia divina ſubſiſteret in unico tantùm ſuppoſito, non quietaretur intellectus qui eam videret, & non videret illam ut ſubſiſtentem in uno illo ſuppoſito; ita ſi viſio terminaretur ad eſſentiam divinam, & non ad modum quò de facto ſuſiſtit in tribus perſonis, non quietaret intellectum.

47. Tertio ſuadetur conſuſio: Deus, præciſè ut unus, non eſt ſufficiens objectum ſuæ beatitudinis: Ergo nec noſtra. Conſequentia patet: quia cùm noſtra beatitudo ſit participatio divinæ felicitatis, idem debet eſſe objectum utriuſque; ſicut quia caritas eſt participatio amoris quò Deus ſeipſum diligit, idem habet objectum quòd divinà dilectio. Antecedens autem ſic oſtenditur. Dei beatitudo eſt formaliter Dei comprehenſio: Sed Deus ut unus non eſt ſufficiens objectum comprehenſionis ſui: Ergo neque ſuæ beatitudinis. Major eſt certa: beatifica enim cognitio, quâ Deus beatus eſt, debet eſſe perfectiſſima & infinita, ſubindeque comprehenſiva. Minor probatur: Objectum comprehenſionis debet eſſe cognitum, quantum cognoscibile eſt: Sed Deus cognitus præciſè ut unus, non cognoscitur quantum cognoscibilis eſt; cùm etiam ſit cognoscibilis ut Trinus: Ergo Deus cognitus præciſè ut unus, non eſt ſufficiens objectum comprehenſionis ſui.

48. Confirmatur & magis explicatur hæc ratio: Si per impoſſibile Deus ſe cognoceret ſolum ut Unum, & non ut Trinum, talis cognitio non eſſet ejus beatitudo: Ergo ſi à nobis prout ſic cognoceretur, talis cognitio non eſſet noſtra beatitudo. Conſequentia eſt nota ex dictis, Antecedens probatur. Illa cognitio non eſſet comprehenſio Dei: Ergo nec ejus beatitudo.

Dices, ex hac ratione ſequi, creaturas eſſe de eſſentia objecti beatifici Dei, ſubindeque illas ingredi eſſentialiter objectum formale noſtræ beatitudinis: Sed hoc dici nequit: Ergo hæc ratio non eſt valida. Sequela probatur: Creaturæ pertinent ad objectum comprehenſionis Dei, cùm Deus ſeipſum comprehendere nequeat, niſi in ſua eſſentia & omnipotentia cognoscat creaturas poſſibiles: Sed beatitudo Dei eſt cognitio comprehenſiva ſui: Ergo creaturæ eſſentialiter pertinent ad objectum beatitudinis Dei.

49. Reſpondetur tamen negando ſequelam. Ad cujus probationem dicendum, quòd creaturæ pertinent ad objectum comprehenſionis Dei, non primariò, ſed tantùm ſecundariò, ut termini connexi cum divina omnipotentia: at verò relationes divinæ pertinent ad objectum primarium ejuſdem comprehenſionis & beatitudinis Dei: Primò quia ſunt modi intrinſeci & eſſentiales naturæ divinæ, ut in tractatu de Trinitate

A te oſtendimus. Secundò, quia eadem cum illa gaudent immaterialitate, ratione cujus aliquid conſtituitur intra objectum primarium divinæ cognitionis. Tertio, quia ſunt termini intrinſeci & eſſentiales divinæ fecunditatis. Unde licet prædictæ relationes ſint de eſſentia objecti beatifici Dei, ſubindeque ad objectum noſtræ beatitudinis eſſentialiter pertineant: non tamen creaturæ, ſed iſtæ ad ejus objectum duntaxat materiale & ſecundarium ſpectant.

Ex quo ſic poteſt confirmari & magis ſuaderi conſuſio: Relationes divinæ pertinent eſſentialiter ad objectum primarium beatificum, utpote modi eſſentiales naturæ divinæ, & termini intrinſeci divinæ fecunditatis: Ergo implicat, illis non viſis, ſubſiſtere beatitudinem. Conſequentia patet: nam deſtructio ſeu negatio actûs rectè colligitur ex defectu cujuſlibet eſſentialiter pertinentis ad illius objectum, etiam ſi ut modus tantùm ipſum ingrediatur.

S. II.

Solvuntur objectiones.

OBIECIENS primò: Eſſentia beatitudinis conſiſtit in hoc quòd ſit viſio ſeu oſtenſio omnis boni, juxta illud Exodi 19. *Ego oſtendam omne bonum tibi*: Sed viſa divinà eſſentiâ, etiam ſi non viderentur perſonæ, oſtenderetur & videretur omne bonum; cùm relationes, ut ſupponimus, nullam addant bonitatem & perfectionem ad eſſentiam: Ergo viſa divinà eſſentiâ ſine perſonis, beatitudo ſubſiſteret.

Confirmatur: Aſſecutò bonò infinito quietatur voluntas: Sed viſio eſſentiæ divinæ ſine perſonis, eſſet aſſecutio boni infiniti: Ergo per illam perfectè quietaretur voluntas, ſubindeque talis viſio eſſet perfectè beatifica; cùm beatitudo, ut ſuprà dicebamus, nihil aliud ſit quàm perfecta quies, ſeu ſatietas appetitûs rationalis.

Ad hoc argumentum patet ſolutio ex ſupra dictis. Major enim diſtinguenda eſt: beatitudo eſt viſio ſeu oſtenſio omnis boni, prout eſt in ſe, concedo Majorem: aliter ac eſt in ſe, nego Majorem; & ſub eadem diſtinctione Minoris, nego conſequentiam. Itaque viſio Dei non habet quòd ſit beatifica ex præcicto conceptu viſionis ſummi boni, ſed ex conceptu viſionis Dei, prout eſt in ſeipſo: quia ſub hoc tantùm conceptu eſt cognitio intuitiva, & quietativa appetitûs innati gratiæ, ut in primo fundamento noſtræ conſuſionis expendimus. Unde ſicut in ſententia Adverſariorum, notitia abſtractiva quidditatis Dei, non foret beatifica, quia eſſet cognitio omnis boni, non tamen eſſet cognitio illius ut eſt in ſe, ita in noſtra, viſio divinæ eſſentiæ abſque perſonis, non foret beatifica: quia licet terminaretur ad omne bonum, non tamen prout eſt in ſe; cùm de facto divina natura in tribus perſonis ſubſiſtat & exiſtat. Quare ad confirmationem, diſtinguo Majorem: aſſecutò bonò infinito, eò modò quò eſt in ſe, quietatur voluntas, concedo Majorem: ſine tali modo, nego Majorem, & diſtinguo Minorem eodem modo, ac nego conſequentiam.

Objicies ſecundò: Sola eſſentia divina eſt objectum formale viſionis beatificæ; Ergo eâ viſa, licet non viderentur perſonæ, eſſentia beatitudinis ſubſiſteret. Conſequentia videretur bona: cùm enim ſpecificatio actûs ſumatur ab objecto formali, iſto remanente, ille ſubſiſtit. An-

recedens verò docetur à nostris Thomistis in tractatu de visione beata, & probatur: quia visio beatifica est participatio divinæ intellectiōnis; subindeque habet idem objectum formale ac illa: Sed objectum formale, tam motivum quàm terminativum divinæ intellectiōnis, est divina essentia, ut virtualiter ab attributis & relationibus distincta, sicut ostendimus in tractatu de attributis: Ergo sola essentia divina est objectum formale visionis beatificæ.

dist. 2.
art. 5.

Respondeo primò, retorqueudo hoc argumentum in Adversarios: nam essentia divina est objectum formale divinæ cognitionis, quatenus est comprehensio, & tamen implicat quòd Deus seipsum comprehendat, nisi se ut Trinum in Personis cognoscat: Ergo licet essentia divina sit objectum formale nostræ beatitudinis, non rectè colligitur, illam sine cognitione Personarum posse subsistere. Unde

Respondeo secundò, concessò Antecedenti, negando Consequentiam: licet enim relationes divinæ non sint objectum formale & primarium beatitudinis, pertinent tamen ad ipsum ut modi essentielles illius; eoque proportionali modo se habent ad essentiam, quò sensibile commune ad sensibile proprium, v. g. quantitas & figura ad colorem: unde sicut impossibile est oculum corporeum videre aliquid corpus coloratum, nisi sit extensum & figuratum (ideoque corpus Christi non potest naturaliter oculò corporeò videri in Eucharistia, de defectu figuræ & extensionis localis) ita repugnat videri essentiam divinam sine Personis, & illis non visis, essentiam beatitudinis subsistere.

Tertiò dici potest, quòd licet sola essentia divina sit objectum formale quo visionis beatificæ, & intellectiōnis Divinæ; objectum tamen formale quòd, & purè terminativum, sunt ipsæ tres Personæ divinæ: sicut objectum formale quòd cognitionis Angelicæ, non est sola Angeli essentia, sed ipsemet Angelus; & sicut si Deus esset unus suppositaliter, objectum formale quòd visionis beate non esset sola Deitas, sed etiam illud suppositum in quo subsisteret.

Obijcies tertiò: Si per impossibile Deus non esset Trinus in Personis, ejus tamen visione homo beatificaretur: Ergo beatitudo hominis non petit essentialiter & ex natura rei visionem Divinarum Personarum. Antecedens videtur certum: tunc enim maneret summum bonum, & summum verum; & consequenter, possessum prout est in se, possidentem beatificaret. Consequentia verò probatur: Ideò colligimus relationes non esse de essentia Dei, ut est primum principium creaturarum, quia si per impossibile perirent relationes, Deo remanente ut uno, salvaretur in eo ratio primi principij: Ergo si in casu dato essentia beatitudinis subsisteret, rectè colligitur illam non petere essentialiter visionem Divinarum Personarum, & Deum ut unum esse objectum sufficiens ad nos beatificandum.

Confirmatur: Visio Dei in illa suppositione esset ejusdem rationis cum illa, quæ Deus (si non repugnaret) videretur solum ut unus, quamvis in re sit Trinus: At in dicta suppositione, visio illa foret beatitudo, ut ostensum est: Ergo etiam visio terminata ad Deum, præcisè ut unum, quamvis in re sit Trinus, beatitudo esset; & per consequens ad beatitudinem cognitio Personarum essentialiter non requiritur.

Tom. III.

A Ad objectionem respondetur distinguendo Antecedens: homo beatificaretur, beatitudine ejusdem rationis ac illa quæ de facto est, nego Antecedens: diversæ rationis, transeat Antecedens, & nego Consequentiam. Et quidem rectè: nam beatitudo quæ de facto est, petit terminari ad Deum, prout est in seipso de facto: unde si aliquid quod de facto essentialiter ei competit, suppositione impossibili ei non competere supponatur, tollitur consequenter beatitudo quæ de facto est; & ponitur alia diversæ rationis, specificanda à Deo prout esset in seipso, in illa hypothese impossibili: ex quo non licet inferre, Deum, præcisè ut unum, esse nunc de facto objectum ad beatificandum sufficiens.

59.

B Ad confirmationem, distinguo Majorem: esset ejusdem rationis, in ratione visionis, transeat Major: in ratione beatificantis, nego Majorem: & concessò Minori, nego Consequentiam. Ratio autem distinctionis est, quia (ut supra dicebamus) visio Dei non habet quòd sit beatifica ex præciso conceptu visionis summi boni, sed ex conceptu visionis Dei, prout est in seipso: in casu autem quem fingimus, cum Deus supponatur non Trinus, visio illius, prout est unus præcisè, esset visio Dei, prout in seipso, & consequenter foret beatitudo: in casu verò nostræ disputationis, cum Deus supponatur in re Trinus & Unus, & visio supponatur terminata ad illum, prout unum præcisè; talis visio non terminaretur ad summum bonum, prout in seipso est; & consequenter, etsi cum visione in altero casu admilla conveniat in ratione visionis, non tamen conveniet cum illa in ratione beatitudinis.

60.

C Objicies quartò: Cum Deus sit objectum nostræ beatitudinis, eodem modo aliquid pertinet ad objectum nostræ beatitudinis, quò pertinet ad constitutionem ipsius Dei: Atqui relationes ut sic non sunt de conceptu essentiali Dei, sed solum Divinitas, nec divinæ naturæ constitutionem ingrediuntur, sed solum personas divinas constituunt: Ergo relationes non pertinent essentialiter ad objectum nostræ beatitudinis.

61.

D Confirmatur: Sub ea ratione Deus est nostra beatitudo, sub qua est ultimus finis: Sed relationes non sunt de quidditate Dei, prout est ultimus finis: Ergo nec quatenus est nostra beatitudo. Major patet, Minor probatur. Sub ea ratione Deus est ultimus finis, sub qua est primum principium creaturarum; cum ratio ultimi finis, & ratio primi principij, sibi invicem corresponsdeant: Sed relationes non sunt de quidditate Dei, ut est primum principium; aliàs ex creaturis cognitis cognosci posset naturaliter Trinitas Personarum: Ergo non sunt de essentia illius, ut est ultimus finis.

62.

E Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: eodem modò quò pertinet ad constitutionem ipsius Dei, physicam, concedo: metaphysicam, nego. Similiter distinguo Minorem: relationes non pertinent ad Dei constitutionem, metaphysicam, concedo: physicam, nego.

63.

Explicatur: Dupliciter potest constitutio divinæ naturæ considerari, scilicet ut physica, & ut metaphysica: physica Dei constitutio coalescit ex omnibus prædicatis divinis, tam absolutis quàm relativis; quippe cum omnia Dei prædicata sint realiter cum Deo identificata: metaphysica verò illius constitutio, fit per illam per-

E ij

fectionem, quæ primò obijcitur intellectui cum fundamento in re, & se habet veluti radix & origo aliarum; & hoc genere constitutionis Deus in nostra sententia per ipsum intelligere purissimum & actualissimum constituitur, ut docuimus in tractatu de attributis: Dicimus ergo, quòd licet relationes non sint de metaphysica constitutione Divinitatis, pertinent tamen ad illam essentialiter, secundum physicam constitutionem: unde cum visio beatifica essentialiter petat terminari ad Deum, prout est in se physice, non verò prout obijcitur inadæquatis conceptibus nostri intellectus, essentialiter petit terminari non solum ad naturam divinam, & attributa, sed etiam ad relationes & personas. Quare ad confirmationem, concessâ Majori, distinguo Minorem: relationes non sunt de quidditate Dei, prout est ultimus finis, secundum metaphysicam ipsius constitutionem in ratione ultimi finis, transeat Minor; secundum physicam eius constitutionem, negatur Minor, & Consequentia.

64. Dices: Ergo licet relationes sint de essentia objecti beatifici secundum physicam eius constitutionem, non tamen erunt de essentia ejus, secundum metaphysicam constitutionem illius; & consequenter illis per impossibile visionem non terminantibus, objectum beatificum subsisteret, & appetitum quietaret; sicut quia illa non sunt de metaphysica constitutione rationis ultimi finis, licet per impossibile perirent, subsisteret tamen ratio ultimi finis.

Respondeo negando consequentiam: nam cum visio beata petat pro objecto Deum prout est in se, & finem ultimum prout est in seipso; quod est de essentia finis ultimi, prout est in seipso, est de primaria constitutione objecti beatifici, in quantum beatificum est.

65. Obijcies ultimò: Pater æternus est beatus ex vi visionis solius essentia, præcisè à personis: Ergo essentia præcisè sumpta, & ut prævenit relationes, est ad beatificandum sufficiens. Consequentia patet, Antecedens probatur primò: quia Pater æternus pro illo priori originis, quò producit Filium, intelligitur & est perfectè beatus: Sed pro illo priori non intelligitur visio illius terminata ad Filium; cum pro illo priori nondum intelligatur Filius productus, nec proinde existens: Ergo Pater æternus intelligitur perfectè beatus, visione terminatâ ad essentiam, ut prævenientem relationem Filij.

Secundò probatur idem Antecedens: Pater æternus est seipso beatus, & non à Filio, aut Spiritu Sancto; aliàs acciperet ab illis maximam perfectionem, quod est inconveniens, cum à se fit infinitè perfectus: Ergo est beatus ex visione essentia, prout prævenit relationes.

Probatur tertio: Essentialia in divinis sunt priora notionalibus, ut sæpè docet D. Thomas: At beatitudo est prædicatum essentialiale in Deo: Ergo est prior relationibus, & consequenter Pater æternus, ex vi visionis solius essentia præcisè à Personis, intelligitur beatus.

66. Respondeo negando Antecedens: ad cujus primam probationem, concessâ Majori, nego Minorem: prioritas enim originis solum est prioritas à quo, non in quo, etiam secundum rationem: unde licet Pater sit prior origine Filio, non tamen potest esse nec intelligi beatus sine illo. Sicut in creatis, etsi prius sit in genere causa efficientis, quòd ventus aperiat fenestram,

quàm quòd ingrediatur; non licet tamen inferre, quòd in illo priori ingreditur ventus fenestrâ clausâ: & similiter licet in genere causa materialis præsupponatur materia forma, ut pote subiectum ejus, tamen non prius materia existit, quàm forma. Quam doctrinam quia non attendit Vazquez hic disp. 13. cap. 2. in fine, insufficienter argumento respondet.

Ad secundam probationem, distinguo Antecedens: Pater æternus est seipso beatus, objectivè adæquatè, nego Antecedens: principiativè, id est per exclusionem principij communicativi suæ beatitudinis, concedo Antecedens, & nego Consequentiam: quia ut beatitudo ejus non salvetur in visione solius essentia, sufficit quòd ex parte objecti ingrediatur relationes, etsi non intrent ex parte principij.

Instant Scotista, & dicunt non minus ad cognitionem requiri objectum, quàm potentiam: Atqui si beatitudo Patris æterni esset ab intellectu, non prout in Patre solum; sed etiam prout in Filio, non esset ex seipso beatus, sed beatitudinem haberet à Filio: Ergo si est beatus ab essentia ut ab objecto, non solum prout illa est in ipso, sed etiam prout in Filio, beatitudinem suam habebit à Filio.

67. Respondet Caietanus, & bene, quòd licet utrumque necessarium sit ad intellectionem, non tamen eodem modo; potentia enim exigitur ut intellectionis principium, objectum verò ut intellectionis terminus: unde si visio Patris esset ab intellectu ut in Filio, Filius esset principium à quo Pater visionem acciperet, & consequenter ab alio procederet: ex eo autem quòd essentia, prout in Filio, objectivè beatificet Patrem, non inferitur illam, prout in Filio, esse principium beatitudinis Patris, neque quòd Pater seipso non sit beatus, per exclusionem principij originis.

68. Sed urgent adhuc Discipuli Scoti: Cognitio non solum ab intellectu, sed etiam ab objecto ut principio, effectivè procedit, juxta illud commune axioma ex Augustino desumptum: *Ab objecto & potentia paritur notitia*: Ergo si essentia ut in Filio objectivè beatificat Patrem, erit in Filio principium beatitudinis Patris.

69. Facile tamen respondetur, distinguendo Antecedens: cognitio procedit ab objecto formali quo & motivo, concedo Antecedens: ab objecto formali quòd & purè terminativo, nego Antecedens & Consequentiam: nam Filiatio, etsi objectivè beatificet Patrem, non tamen habet rationem objecti motivi; cum non gerat vires speciei intelligibilis, sed purè terminativi, & ideo non concurret ex parte principij.

Ad tertiam probationem Antecedentis principialis, distinguo Majorem: essentialia in divinis sunt priora notionalibus, prioritate in quo reali vel rationis, nego Majorem: prioritate à quo virtuali, concedo Majorem & Minorem, & distinguo Consequens distinctione Majoris.

70. Vel etiam dici potest cum Marco à Serra quæ sequenti ar. 8. dubio unico, doctrinam illam D. Thomæ intelligendam esse de essentialibus, quæ non intelliguntur cum ordine ad notionalia, secus verò de illis quæ intelligi nequeunt, nisi cum ordine ad notionalia: voluntas enim quæ Deus vult Filij generationem, & scientia quæ Deus cognoscit Personas, licet sint absoluta, & ad essentialia pertineant, non tamen præintelliguntur generationi, aut Personis, quæ ad notio-

nalia spectant. Unde cum beatitudo intelligatur non solum cum ordine ad essentialia, sed etiam ad notionalia quae Deus per illam videt, non pra-intelligitur illis; vel si pra-intelligitur, non concipitur adaequatè, sed inadaequatè, nempe ut terminata ad objectum veluti partiale & inadaequatum.

DISPV TATIO III.

De essentia beatitudinis formalis.

Ad questionem 3. D. Thoma.

PREMISIS his quae ad beatitudinem objectivam pertinent, accedimus ad examinanda illa quae spectant ab beatitudinem formalem. Sed quia plura ad illam spectantia in tractatu de visione beatifica declarata sunt, in praesenti solum adducemus quae ibi desiderantur, ad materiam beatitudinis pertinentia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beatitudo formalis sit aliqua operatio creata, & à Beato elicitā?

PARTEM negativam tenuere olim plures antiqui Theologi, qui circa essentiam beatitudinis formalis variè opinati sunt. In primis enim quidam asseruere hominem beatificari per increatam visionem Dei sibi unitam. Quam opinionem quibusdam suo tempore placuisse, ait D. Bonaventura in 3. dist. 14. art. 1. fuisseque publicè defensam Parisiis, refert Gregorius in 3. dist. 7. qu. 2. Eam expressè tenet Hugo de S. Victore tomo 3. tract. de sapientia animae Christi, ubi ait non aliter animas sapientes constitui, Deumque cognoscentes, nisi Dei cognitione & sapientiā; & de Deo loquens, ita concludit: *Ipse est sapientia quā cognoscimus; ipse amor quō diligimus; ipse gaudium quō exultamus.*

Secunda sententia docet quòd beatitudo formalis consistit in illapsu quodam speciali Dei in essentiam animae, ex quo manet substantialiter sanctificata & deificata, & quodammodo transformatur in ipsum Deum: sicut ferrum candens in ignem, & diaphanum in lucem. Hæc communiter tribui solet Henrico Gandaveni quolib. 13. qu. 12.

Tertia, quæ est D. Bonaventuræ in 4. dist. 49. qu. 1. ad ultimum, asserit quòd beatitudo formalis consistit simul in habitu & operatione, & principalius in habitu, quàm in operatione.

Ultima, quæ tribuitur Nominalibus, docet quidem beatitudinem formalem in sola operatione consistere, sed vult intellectum beati ad illam merè passivè se habere, illam recipiendo à Deo, qui sit illius unica & adaequata causa Cui sententiæ favent quidam Recentiores, qui etiam negent beatum de facto ad propriam beatitudinem comparari merè passivè, affirmant tamen non repugnare, quòd per operationem à se non elicitam constituatur beatus. Ita Valentia in praesenti disp. 1. qu. 3. puncto 2. Vega lib. 6. in Trident. cap. 8. Egidius lib. 10. de beatitudine qu. 1. art. 4.

S. I.

Rejicitur prima sententia.

Dico primò, homines increatâ Dei visione non beatificari.

Hanc conclusionem probat Vazquez ex Concilio Viennensi in Clementina *ad nostrum* de hæreticis, ubi definitur lumen gloriæ creatum necessarium esse ad videndum Deum: si autem, inquit, visione increatâ videretur, non esset necessarium lumen creatum. Valentia verò eam probat: quia ex opposita sententia sequeretur Beatos comprehendere Deum: haberent enim in se increatam Dei visionem, quæ est comprehensiva illius.

Verùm hæ rationes non sunt efficaces: ad primam enim facilè responderi potest, Beatos lumine gloriæ indigere, non ad eliciendam visionem, sed ad disponendum intellectum ut eam recipiat. Ad secundam verò, negari potest sequela: quia increata Dei visio posset uniri intellectui creato, non adaequatè, sed inadaequatè: sicut de facto essentia divina, ut gerens vices speciei intelligibilis, inadaequatè unitur intellectui Beatorum; quia non unitur ut repræsentans omnia quæ ab intellectu divino cognoscuntur, sed tantum aliqua. His ergo rationibus prætermisissis:

Probatur conclusio ratione fundamentali. Beatitudo formalis est operatio vitalis, quâ Beatus in actu secundo vivit, ut patet ex illo Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum*: Sed implicat Beatum vivere in actu secundo per visionem increatam Dei: Ergo implicat per illam constitui formaliter Beatum. Major patet, Minor probatur primò. Implicat naturam divinam, sub conceptu vitæ radicalis, naturam creatam radicaliter viventem constituere; aliàs posset lapidi uniri, illumque reddere viventem radicaliter: Ergo implicat etiam quòd sub conceptu vitæ actualis constituat intellectum creatum viventem in actu secundo. Consequentia patet, tum à paritate, tum etiam quia actus proprius vitalis alicujus naturæ communicari nequit, non communicatâ naturâ.

Secundò probatur eadem minor ratione à priori: Vita actualis debet convenire viventî ab intrinseco; vel per identitatem, qualiter contingit in Deo, qui vivit in actu secundo per actum sibi omnino identificatum; vel per egressionem effectivam ab illo, qualiter contingit in vita actuali creata: At divina intellectio nequit intellectui creato convenire ab intrinseco, ullo ex his modis; cum in utroque maxima imperfectio importetur: Ergo omnino repugnat intellectum creatum per illam constitui viventem.

Adde quòd intellectio est actio non solum vitalis, sed etiam immanens: unde licet esse intrinsecam altero ex istis modis non peteret ex præciso conceptu vitalis, id tamen ex conceptu immanentis exposceret; ut magis constabit ex infra dicendis, cum sententiam Nominalium refellemus.

Dices, increatam Dei intellectioem, neque per identitatem, neque per informationem uniri intellectui creato, sed aliò modò, ab utroque distinctò, scilicet in esse intelligibili, absque eo quòd illi per identitatem, aut per informationem uniat.

Sed contra primò: Ideò non est necessaria

E iij